

Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU6y

Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2024/25:69 Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och en följdmotion i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till frågor om skyddat boende och motion 2024/25:3307 (MP) yrkandena 4 och 5.

Socialutskottet anser att arbetsmarknadsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena och föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, MP).

Utskottets överväganden

Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Bakgrund

Socialstyrelsen publicerade i december 2024 rapporten Kartläggning av skyddade boenden i Sverige. Kartläggningen genomfördes innan den nya reformen om stärkta rättigheter för barn och vuxna på skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024. Av kartläggningen framgår att Socialstyrelsen under våren 2024 identifierade 257 skyddade boenden, varav 190 besvarade den aktuella enkäten. Av dessa 190 skyddade boenden drivs 46 procent av ideella föreningar, 7 procent av kommuner och 47 procent av privata aktörer, i huvudsak i bolagsform. Sedan Socialstyrelsens kartläggning 2012 har det skett en ökning av andelen skyddade boenden som drivs av privata aktörer. År 2012 var det 8 procent av de skyddade boendena som drevs i privat regi. Andelen ideellt drivna boenden har minskat från 54 procent 2019 till 46 procent i 2024 års mätning.

Gällande rätt

Genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen kan överlåtas till en annan kommun eller till en enskild person (9 kap. 37 § kommunallagen [2017:725], förkortad KL, och 2 kap. 5 § socialtjänstlagen [2001:453], förkortad SoL). Med en enskild person avses både fysiska och juridiska personer (prop. 2017/18:151 s. 61).

När dessa aktörer arbetar på socialnämndens uppdrag gäller socialtjänstens regelverk i tillämpliga delar även för dem och de omfattas därmed av tillsynsansvaret hos Inspektionen för vård och omsorg (Ivo). Med regelverket följer bl.a. ansvar för god kvalitet (3 kap. 3 § SoL), att rapportera missförhållanden (14 kap. 3–7 §§ SoL), att anmäla kännedom eller misstanke om att ett barn far illa enligt 14 kap. 1 § SoL och dokumentationsplikt. Det är alltid den nämnd som har beviljat en insats enligt socialtjänstlagen som i förhållande till den enskilde ytterst ansvarar för att insatsen uppfyller kravet på god kvalitet. Det framgår av 10 kap. 8 § KL att när skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen eller regionen kontrollera och följa upp verksamheten.

Skrivelsen

Vad gäller skyddat boende anför regeringen att det sedan den 1 april 2024 gäller nya regler för skyddat boende, som nu är en tillståndspliktig boendeinsats enligt socialtjänstlagen (prop. 2023/24:31). Enligt den nya lagen

(2024:79) om placering av barn i skyddat boende ska barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende bedömas och beviljas insatsen individuellt. Om samtycke saknas från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med kan socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, bevilja barnet en insats i form av skyddat boende med stöd av den nya lagen. Den gör det även möjligt för socialnämnden att besluta om hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning. Vidare ska socialnämnden ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser, och en särskilt utsedd socialsekreterare ansvarar för kontakten med barn och unga vars tillgång till hälso- och sjukvård och skolgång också har stärkts. Syftet med reformen är att förbättra skyddet för, och stödet till, de som behöver skyddat boende. Lagändringarna syftar även till att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Regeringen har gett flera myndigheter i uppdrag att stödja reformens genomförande och har stärkt utvecklingsmedlen till kommuner och regioner som kan användas till detta ändamål.

- Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram och sprida målgruppsanpassad information till kommuner och enskilda om hur socialförsäkringsförmåner påverkas vid en vistelse i skyddat boende. Försäkringskassan ska bistå i arbetet (S2023/03257).
- Socialstyrelsen har i uppdrag att se över kvalitetsindikatorer för skyddade boenden och på nationell nivå följa upp verksamheten vid sådana boenden med särskilt fokus på behov hos barn, våldsutsatta med funktionsnedsättning samt våldsutsatta i hederskontexter. Socialstyrelsen ska inhämta kunskap och erfarenheter från Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn). Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2026 (S2023/03257).
- Myndigheten för delaktighet har i uppdrag att bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddade boenden utifrån ett funktionshindersperspektiv. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2026 (S2023/03257).
- Länsstyrelserna ska stödja yrkesverksamma i att tillämpa ett barnrättsperspektiv i arbetet med barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, bl.a. genom kompetenshöjande insatser för yrkesverksamma. Uppdraget ska slutredovisas senast i april 2028 (Fi2023/02050).
- Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) har i uppdrag att stödja länsstyrelsernas arbete med barnrättsperspektiv i arbetet med barn i skyddade boenden samt Socialstyrelsens arbete med kvalitetsindikatorer för skyddade boenden (A2023/01753, A2023/01717).
- Upphandlingsmyndigheten ska ta fram en vägledning och genomföra utbildnings- och rådgivningsinsatser till kommuner och idéburna aktörer i

syfte att underlätta tillämpningen av upphandlingsregler när kommunerna anskaffar tjänsten skyddat boende från sådana aktörer. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2025 (Fi2023/03284).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3307 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska påskynda uppföljningen av ”Ett fönster av möjligheter”.¹ Enligt motionärerna saknas det uppföljning av ”Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende”. Regeringen har utlovat en redovisning i december 2026, men det är enligt motionärerna alldeles för sent. Motionärerna anser att regeringen bör prioritera arbetet och redovisa resultatet mer skyndsamt. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att skyddade boenden för våldsutsatta och barn till våldsutsatta endast ska kunna bedrivas i kommunala eller idéburna organisationer. Privata aktörer hör enligt motionärerna inte hemma i den här sfären.

Tidigare riksdagsbehandling

I betänkande 2023/24:SoU6 Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende ställde sig utskottet bakom regeringens förslag till bl.a. lag om placering av barn i skyddat boende, men med vissa lagtekniska anpassningar. Den nya regleringen syftar till att förbättra skyddet för och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt, och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna ska barnet beviljas insatsen med stöd av socialtjänstlagen. Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna bevilja barnet en insats i form av skyddat boende med stöd av den nya lagen.

När det gäller frågan om uppföljning m.m. anförde utskottet följande (s. 42, 2 res. C, MP resp. V):

Utskottet instämmer även i regeringens bedömning att en myndighet bör få i uppdrag att följa upp reformen om skyddat boende. Enligt utskottets och regeringens bedömning är det angeläget att införandet av det föreslagna regelverket och dess effekter för våldsutsatta barn och vuxna noga följs upp. Frågor av särskild vikt i detta avseende är hur regelverket tillämpas, hur det påverkar våldsutsattas benägenhet att söka skyddat boende, hur insatser för våldsutsatta barn och vuxna inom vård och

¹Se betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112).

omsorg, skola och rättsväsende fungerar samt kompetensutvecklingen på området i berörda yrkesgrupper. Till dessa frågor hör även kvalitetsutvecklingen i skyddade boenden bl.a. när det gäller tillgänglighet för våldsutsatta med särskilda behov till följd av exempelvis funktionsnedsättningar och regelverkets effekter för idéburna aktörer som bedriver skyddat boende. Regeringen avser att återkomma om formen för uppföljningen av reformen. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd när det gäller frågan om uppföljning m.m. Motionerna [...] bör därmed avslås.

När det gäller frågan om vinstdrivande respektive icke vinstdrivande aktörer anförde utskottet följande (s. 48, 1 res. S, V, MP):

Enligt Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden 2020 drivs merparten av sådana boenden av ideella aktörer (54 procent) och privat vinstdrivande verksamhet (37 procent). Utskottet delar regeringens bedömning att större företag har bättre möjligheter att möta de nya kraven än mindre företag. Förslagen kan också innebära en större omställning för mindre skyddade boenden i ideell drift, som därför kan behöva särskilt stöd. För detta ändamål har det fattats beslut om ett tillfälligt statsbidrag för ideellt drivna skyddade boenden. Utskottet noterar vidare att lokala kvinno- och tjejjourer sedan 2015 har kunnat ta del av statsbidrag om 100–150 miljoner kronor per år för sådan verksamhet som kompletterar eller ligger utanför det kommunala ansvaret för brottsofferstöd. I enlighet med budgetpropositionen för 2022 och riksdagens beslut om statens budget för samma år är denna typ av statsbidrag sedan 2023 permanenta. Riksdagen bör enligt utskottet inte ta något initiativ i frågan om vinstdrivande respektive icke vinstdrivande aktörer. Motionerna [...] avslås.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2023/24:130).

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner inledningsvis om att frågan om skyddat boende behandlades av utskottet i betänkande 2023/24:SoU6 Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende. Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag till bl.a. lag om placering av barn i skyddat boende, men med vissa lagtekniska anpassningar. Den nya regleringen syftar till att förbättra skyddet för och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Utskottet ser positivt på att regeringen har gett flera myndigheter i uppdrag att stödja reformens genomförande och har stärkt utvecklingsmedlen till kommuner och regioner som kan användas till detta ändamål.

När det gällde frågan om uppföljning m.m. instämde utskottet i betänkandet i regeringens bedömning att en myndighet bör få i uppdrag att följa upp reformen om skyddat boende. Enligt Socialdepartementet bereds ett sådant uppdrag inom Regeringskansliet och avses att lämnas i närtid.

Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet ingen anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen i frågan om uppföljning. Socialutskottet anser

således att arbetsmarknadsutskottet bör avstyrka motion 2024/25:3307 (MP) yrkande 4.

När det gäller frågan om att skyddade boenden endast ska kunna bedrivas i kommunala eller idéburna organisationer konstaterar utskottet inledningsvis att det framgår av propositionen om stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende att det är mycket vanligt att socialnämnden anlitar en ideell organisation eller en vinstdrivande privat aktör för genomförande av skyddat boende (prop. 2023/24:31 s. 67).

Genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen kan överlåtas till en annan kommun eller till en enskild person (9 kap. 37 § KL och 2 kap. 5 § SoL). Med en enskild person avses både fysiska och juridiska personer (prop. 2017/18:151 s. 61).

När dessa aktörer arbetar på socialnämndens uppdrag gäller socialtjänstens regelverk i tillämpliga delar även för dem och de omfattas därmed av tillsynsansvaret hos Ivo. Med regelverket följer bl.a. ansvar för god kvalitet (3 kap. 3 § SoL), att rapportera missförhållanden (14 kap. 3–7 §§ SoL), att anmäla kännedom eller misstanke om att ett barn far illa enligt 14 kap. 1 § SoL och dokumentationsplikt. Det är alltid den nämnd som har beviljat en insats enligt socialtjänstlagen som i förhållande till den enskilde ytterst ansvarar för att insatsen uppfyller kravet på god kvalitet. Det framgår av 10 kap. 8 § KL att när skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen eller regionen kontrollera och följa upp verksamheten.

Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd när det gäller denna fråga. Socialutskottet anser således att arbetsmarknadsutskottet bör avstyrka motion 2024/25:3307 (MP) yrkande 5.

Socialutskottet anser avslutningsvis att arbetsmarknadsutskottet bör föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.

Stockholm den 20 mars 2025

På socialutskottets vägnar

Christian Carlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Fredrik Lundh Sammeli (S), Jessica Stegrud (SD), Johan Hultberg (M), Karin Sundin (S), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlgvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Nils Seye Larsen (MP), Maj Karlsson (V) och Helene Odenjung (L).

Avvikande mening

Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (S, MP)

Fredrik Lundh Sammeli (S), Karin Sundin (S), Mikael Dahlqvist (S), Anna Vikström (S), Gustaf Lantz (S) och Nils Seye Larsen (MP) anför:

Vi anser att regeringen ska påskynda uppföljningen av reformen om skyddat boende (SOU 2017:112, prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Vi noterar att något uppdrag om uppföljning ännu inte har lämnats och förutsätter att det kommer att ske snarast. Regeringen har utlovat en redovisning i december 2026, men det är enligt vår mening alldeles för sent. Regeringen bör prioritera arbetet och redovisa resultatet mer skyndsamt.

Vidare anser vi att regeringen bör se över frågan om att skyddade boenden för våldsutsatta och barn till våldsutsatta endast ska kunna bedrivas i kommunala eller idéburna organisationer. Privata aktörer hör enligt vår mening inte hemma i den här sfären.

Sammanfattningsvis anser vi således att arbetsmarknadsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3307 (MP) yrkandena 4 och 5 och föreslå att skrivelsen läggs till handlingarna.